

Kulturutskottet

Statsrådets framtidsredogörelse del 2 Lösningar i förändringen av arbete

Till framtidsutskottet

INLEDNING

Remiss

Statsrådets framtidsredogörelse del 2 Lösningar i förändringen av arbete (SRR 5/2018 rd): Ärendet har remitterats till kulturutskottet för utlåtande till framtidsutskottet.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- generaldirektör Olli-Pekka Heinonen, Utbildningsstyrelsen
- Senior Advisor Tapio Huttula, Jubileumsfonden för Finlands självständighet Sitra
- socionom, journalist Maryan Abdulkarim
- koreograf Sonya Lindfors
- professor Harri Melin
- professor Risto Rinne.

Skriftligt yttrande har lämnats av

- socionom, journalist Maryan Abdulkarim
- koreograf Sonya Lindfors
- specialsakkunnig Ilkka Turunen.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Allmänt

Målet med den aktuella andra delen av framtidsredogörelsen är att identifiera önskade framtider, behov av att fatta beslut och samhällseliga frågor med koppling till arbete. Att finna praktiska lösningalternativ faller på kommande regeringar. Kulturutskottet vill betona att den förändring av arbetet som behandlas i redogörelsen är ett fenomen som påverkar hela samhället och som kräver långsiktiga beslut med konsekvenser över valperioderna.

Kulturutskottet upprepar i sammanhanget sitt utlåtande om del 1 av statsrådets framtidsredogörelse, ”Bred förståelse av förändringarna i arbetslivet” (KuUU 18/2017 rd—SRR 6/2017 rd). Den

Utlåtande KuUU 17/2018 rd

pågående förändringen av arbetslivet ställer Finland inför betydande utmaningar, men utskottet inskräper att den också erbjuder exceptionella möjligheter om vi bara förmår bevara grunden för välfärdsstaten och jämlikheten med stöd i gemensamt ansvar, hög kompetens och teknik. De betydande ändringsbehov som kan förutses ska enligt utskottets bedömning allmänt taget ses som en möjlighet och en stark bevekelsegrund för en bättre och mer jämlik samhällsutveckling.

Utskottet vill betona att ingen ännu kan veta med säkerhet hur mycket exempelvis den tekniska utvecklingen faktiskt förändrar arbetsbilden och formerna för aktiviteterna, för att inte tala om mellanmänniska relationer och samhällets utveckling. Å andra sidan är ändringen av arbetet inte bara ett framtidsscenario, utan det har pågått och fortgår i viss mån ständigt. Utbildningen har redan förnyats betydligt under innevarande valperiod exempelvis i fråga om småbarnspedagogik, yrkesutbildning och gymnasieutbildning. De utmaningar som lyfts fram i redogörelsen förutsätter enligt utskottets bedömning för hela skolgången nya utbildningspolitiska utvecklingslösningar som måste vara baserade på en detaljerade analys av nuläget. För att ta ett exempel: att bygga de utbildningsvägar som ska motsvara de växande omskolningsbehoven som det talas om i redogörelsen kräver i fortsättningen åtskilligt mer av flexibilitet i utbildningssystemet.

Det finländska utbildningssystemets basala styrka är att var och en erbjuds jämlika utbildningsmöjligheter med beaktande av de individuella möjligheterna. Utskottet vill framhålla att det är den enda godtagbara handlingsprincipen också framöver. En kompetensbas som inkluderar goda bildningsmässiga färdigheter skapas redan med småbarnspedagogiken och den grundläggande undervisningen. På dessa vilar senare delaktighet i samhället och deltagandet i arbetsmarknaden. Dessa färdigheter omfattar både hävdvunna permanenta grundläggande medborgarfärdigheter och så kallade metaformågor som främjar inhämtandet av nya kunskaper. Utskottet hänvisar här till sitt ovan nämnda utlåtande (KuUU 18/2017 rd) där utskottet också behandlar beräknade kompetenskrav i framtidens arbetsliv.

Kulturutskottet vill betona att det framstår som den ojämförligt viktigaste metoden för att hantera ändringen i arbetslivet att medborgarnas kompetens utvecklas på bred front och systematiskt så att detta utvecklingsarbete genomsyrar hela samhället i form av målsättningar och behövliga åtgärder.

Utveckling av ständigt lärande

I de sakkunnigyttranden som utskottet tagit del av konstateras det att ändringen av arbetet är till den grad genomgripande att behovet av ständigt lärande är betydande. Innehållsmässigt har det en stark koppling till reformen av den sociala tryggheten som är under planering, och till Finlands ambitiösa mål att höja sysselsättningen till minst 80 procent. Bedömningarna om storleken på denna utbildningsuppgift varierar. Under de närmaste tio åren antas hela den nuvarande arbetskraften (2,8 miljoner av vilka 2,3 miljoner står till arbetsmarknadens förfogande) enligt sakkunniga behöva någon form av kompetenshöjning.

Men vid utfrågningen har det dock betonats behovet av att tänka på helhetsbilden när de framtida konsekvenserna av ändringen i arbetet skisseras upp med största möjliga realism. Finlands export och välfärd vilar fortfarande stadigt på de traditionella industrierna, det vill säga skogsindustrin, teknikindustrin, kemiindustrin och fartygs- och bilindustrin. Inom dessa branscher dominerar tra-

Utlåtande KuUU 17/2018 rd

ditionella anställningar och det antas förbli så även i framtiden. Dessutom är huvuddelen av den typiska tjänsteproduktionen inom turism och andra nya tillväxtbranscher fortfarande ytterst bundna till tid och rum. Utskottet framhåller att på samma sätt måste det i fortsättningen i redogörelsen ges en mer realistisk och verklighetsnära bedömning av de viktiga effekterna som nämnts av artificiell intelligens, robotik och växande digital teknik på samhällets och näringslivet funktion såväl på lång som på kort sikt.

I sitt utlåtande om framtidsredogörelsens del 1 har utskottet uttryckt oro över det växande hotet om utslagning. Medborgarnas deltagande i arbetsmarknaden, den nuvarande arbetskraftens nivå av utbildning och kompetens och studieresultaten hos de unga som utbildar sig har väsentliga effekter på utformningen av den samhällsvision som förändringarna i arbetslivet kräver, i synnerhet vid utvärderingen av metoder för en omfattande utveckling av kompetensen. Utskottet vill påminna om att även om Finland ligger i täten bland världens länder i fråga om grundläggande utbildning och vid bedömningen av deltagande i vuxenutbildning, så visar OECD:s undersökning PIAAC att 2012 fanns det i Finland en miljon vuxna som hade svårigheter med att använda data-teknik. Dessutom har 12—14 procent av de vuxna problem med läsning, skrivning eller numeriska färdigheter. Pisa-undersökningarna har visat på den finländska grundskolans framgångar, men de har också avslöjat att en tiondel av ungdomarna inte lär sig läsa tillräckligt väl i skolan. Avbrott på andra stadiet är fortfarande ett betydande samhällsproblem.

Redogörelsen lyfter fram den svåra situationen för unga som befinner sig utanför arbete och utbildning jämte risk för utslagning, och behovet av att utveckla invandrarnas kompetens och deras tillträde till arbetsmarknaden. Ett av regeringens mål är att minska antalet unga som saknar utbildning och står utanför arbetslivet och avbryter utbildning, samt att förbättra de ungas välmående. För att förebygga marginalisering och för att förstärka delaktigheten behövs enligt redogörelsen åtgärder som börjar redan i den grundläggande utbildningen eller tidigare. Enligt utskottets bedömning är det i framtiden nödvändigt att uppfylla dessa mål.

Den ständiga höjning av kompetensnivån och utvecklingen av kompetensen som eftersträvas kräver enligt utskottets bedömning en stabilisering av kompetensbasen. Det innebär att höja deltagandet i småbarnspedagogik till nordisk nivå, få de ungas studieresultat att uppvisa en stigande trend, minska regionala och andra kompetensskillnader, stoppa den ökande ojämlikheten över generationerna som följer på socioekonomisk bakgrund och återställa Finlands utbildningsnivå till världstoppen. De betydande reformer som gjorts under valperioden i fråga om småbarnspedagogik, yrkesutbildning och gymnasieutbildning bidrar till att lägga grunden för den kompetensutveckling som behövs, men utskottet understryker att det behövs ständig uppmärksamhet på introduktionen av dessa reformer, och på hur reformerna fungerar och vilket genomslag de får.

Kulturutskottet inskräpper att ändringen av arbetslivet reducerar mängden arbetstillfällen uttryckligen i kategorin för låg kompetensnivå. Det inger oro att av personer under 25 år saknar 15 procent examen på andra stadiet. Det kommer i fortsättningen att försvåra deras sysselsättning ytterligare. Kulturutskottet ser det som ett nödvändigt mål att alla unga avlägger åtminstone examen på andra stadiet. Bara genom att målmedvetet höja nivån på utbildning och allmänbildning kan vi säkerställa att unga vuxna klarar sig i ett arbetsliv under förändring också när det kräver ständig förmåga att inhämta nya kunskaper och förmåga att tillämpa tidigare inlärda kunskaper innovativt.

Utlåtande KuUU 17/2018 rd

Behoven av kompetens i arbetslivet och de individuella behoven av kompetens och fortbildning varierar stort och på samma sätt är det med de bästa sätten att förmedla fortbildning. Utskottet understryker att reformen av ständig utbildning inte handlar om att utveckla en modell för en ständig utbildning, utan det gäller en långt mer omfattande systemförändring som kan säkerställa samhällets och organisationernas stöd i många former för att allas kompetens förnyas och att den ständigt upprätthålls. Det gäller en omfattande attitydförändring både till arbete och kompetensutveckling. Arbete och inläring är på väg att bli en allt mer odelbar helhet där inläring och kompetensutveckling ingår som en del av arbetets form och processer. För att åstadkomma systemförändringen behövs en långsiktig och omfattande politik för livslångt lärande som överskrider alla förvaltningsområden och sektorer, och för att genomföra denna politik behövs koordinerade åtgärder som genomsyrar hela samhället.

Vi behöver en tydlig väg för livslångt lärande som inleds med småbarnspedagogik och fortsätter till högskola och som inbegriper de möjligheter som vuxenutbildningen tillför. I denna helhet ingår att stärka samarbetet mellan utbildningsstadierna och utbildningsformerna och smidiga övergångar och som bas för dem individuella studievägar och identifiering och erkännande av det inlärd. Vid sakkunnigutfrågningen betonades kompetensgrunder som en utgångspunkt för reformen av yrkesutbildningen. Enligt ett yttrande bör tillämpning av detta övervägas i större omfattning när framtida lösningar i fråga om kompetens, inläring och utbildning övervägs.

I anslutning till det måste det enligt utskottets bedömning för yrkesutbildningen skapas klara finansieringsprinciper med definitioner av ansvaret för individer, samhälle och arbetsgivare. Beskattningen, arbetslöshetsförmånerna och vuxenutbildningsstödet bör utvecklas för att möjliggöra och motivera till ständigt lärande. De reformer som behövs gäller bland annat utnyttjande av digital teknik och artificiell intelligens i hela utbildningssystemet, identifieringen och erkännandet av tidigare kunskap, prognostisering av utbildningsbehovet, karriärkonto (eller utbildningsseedel), högskoleutbildning, studier med inkomstrelaterad arbetslöshetsersättning och i allmänhet utbildningens ställning som ett viktigt delområde i ett aktivt och meningsfullt liv.

Prognostisering av utbildningsbehovet

Sakkunnigutfrågningen fäste uppmärksamhet vid det åtgärdsförslag i redogörelsen som gick ut på minskad strävan att styra utbildningsutbudet genom prognoser av kompetensbehovet. I stället flyttas utbildningens tyngdpunkt allt mer mot grundläggande färdigheter och metaförmågor.

Kulturutskottet betonar behovet av att skapa en bättre och mer träffande handlingsmodell för att prognostisera utbildningsbehovet. Det kräver bland annat de i redogörelsen beskrivna reformerna av examensstrukturen. Redogörelsen ger också en bred beskrivning av möjligheterna att utnyttja artificiell intelligens och digital teknik. Sådana finns det rikligt av exempelvis inom området för förbättring av matchning mellan utbildningen och arbetsmarknaden. En annan viktig utvecklingslinje är att bättre än förr koppla den nationella modell för framsyn som presenteras i redogörelsen till ministeriernas kärnfunktioner, lagstiftningen, budgeteringen och verksamhetspolitiken.

Utskottet framhåller att hela systemet för utbildning och kompetens baserar sig på prognostisering, på en gemensam uppfattning om vad det i framtiden är bra för individer och samhället att

Utlåtande KuUU 17/2018 rd

veta och kunna. När sätten att producera och utnyttja data, information och kunskap har förändrats och mängden producenter mångfaldigats, är det väsentligare än någonsin att också i samband med utbildningspolitiska avgöranden betona betydelsen av vetenskap och expertis i beslutsfattandet.

En bred välfärdsmodell

Redogörelsen kan enligt ett sakkunnigyttrande ses som ett utkast till Finlands förnyade välfärdsmodell gestaltat ur arbetets synvinkel. Den är i likhet med den nuvarande modellen baserad på kunskap, kompetens, en hög sysselsättning, deltagande, förtroende, omsorg om hela befolkningen och en miljö som främjar välbefinnande. Ekonomisk tillväxt och välbefinnande eftersträvas inom ramen för naturens bärkraft och en hållbar utveckling samtidigt som utmaningarna med en hållbar offentlig ekonomi är omfattande. Utskottet instämmer i den bedömningen och ser det som nödvändigt att det inom de närmaste åren inleds en värdedebatt om att rikta in de offentliga medlen på ett rättvist och jämlikt sätt såväl för den äldre befolkningens behov som i form av satsningar på de unga åldersklassernas framtid. Genom att stärka delaktighet och välbefinnande och genom utbildning måste vi exempelvis ta fram hållbara lösningar för den nuvarande utvecklingen, där unga och vuxna hamnar i marginalen. Utskottet instämmer också i den synpunkten som framförs i redogörelsen, att det också är väsentligt att riva könsbestämda strukturer och attityder så att människor kan göra val enligt sitt eget kunnande och intresse.

Kulturutskottet har redan i sitt tidigare utlåtande om framtidsredogörelsens del 1 betonat betydelsen av delaktighet för alla samhällsmedlemmar. Delaktigheten får inte heller glömmas bort i fortsättningen och utskottet påminner om att omsorg om kompetensen också är omsorg om delaktighet och byggande av ett enhetligt samhälle.

Finland har en kulturell mångfald inte minst på grund av våra nationella minoriteter. Den allmänna globaliseringstrenden och det växande behovet av utländsk arbetskraft och den humanitära invandringen ökar denna mångfald som i fortsättningen i tilltagande utsträckning måste tas i betraktande vid all planering och allt beslutsfattande. Alla minoritetsgruppers känsla av delaktighet och aktiv medverkan och av rätten till eget språk och kultur har ett direkt samband också med deras välbefinnande, med förebyggande av marginalisering och med möjligheterna att bidra till det gemensamma som fullvärdiga samhällsmedlemmar.

Enligt redogörelsen bör man fästa större uppmärksamhet än idag på att utveckla invandrarnas kompetens och deras insteg på arbetsmarknaden. Speciellt för invandrare med flyktingbakgrund och invandrade kvinnor och ungdomar är sysselsättningsgraden betydligt lägre än för infödda. Integrationens koppling till arbetslivet bör enligt utskottets mening förstärkas framöver och man bör säkerställa att såväl i särskilda integrationstjänster som i allmänna utbildnings- och andra strukturer som främjar sysselsättning beakta deras lämplighet för utveckling av invandrargruppens kompetens. Det väsentliga är att förbättra sysselsättningen bland de invandrare som redan bor i vårt land. Vi bör också ha god beredskap för att ta emot ny och mångfaldigare utländsk arbetskraft.

Utskottet understryker vikten av att bekämpa strukturell diskriminering och övrig diskriminering i alla former den förekommer. Genom utbildning, offentlig debatt och eventuellt behövliga jäm-

Utlåtande KuUU 17/2018 rd

likhetsfrämjande specialåtgärder bör vi främja och påskynda övergången till ett mångfaldigare och diskrimineringsfritt samhälle.

Finland skördar framgångar också när arbetet förändras

Kulturutskottet betonar att Finlands starka sidor är bland annat basinformationsresurser på hög internationell nivå, en god förvaltning, ett högkvalitativt utbildningssystem som ständigt utvecklas, en i genomsnitt god utbildningsnivå, förmåga att snabbt tillämpa ny teknik, färdigheter för samverkan mellan offentlig sektor, företag och forskning, ett attitydklimat som är öppet för vetenskap och teknik, en försökskultur stadd i utveckling och ett brett engagemang i kompetensbaserad tillväxt och välfärd. Utbildningssystemet i vårt land förnyas enligt principen att hela kedjan ska fungera. Målet att höja de privata och offentliga forsknings- och utvecklingsinvesteringarna till fyra procent av bnp före utgången av 2030 innebär en positiv signal för alla aktörer inom forskning och innovation.

Också med tanke på trycket från de betydande samhällsförändringarna som bedöms i redogörelsen har vi alla möjligheter att nå nationell framgång och göra vårt samhälle till ett allt mer jämlikt, gemensamt och tryggt ställe för oss alla att leva i.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Kulturutskottet föreslår

att framtidsutskottet beaktar det som sägs ovan.

Helsingfors 18.1.2019

I den avgörande behandlingen deltog

ordförande Tuomo Puumala cent
vice ordförande Sari Multala saml
medlem Li Andersson vänst
medlem Ritva Elomaa saf
medlem Eeva-Johanna Eloranta sd
medlem Marisanna Jarva cent
medlem Kimmo Kivelä blå
medlem Hanna Kosonen cent
medlem Mikaela Nylander sv
medlem Ulla Parviainen cent
medlem Sari Sarkomaa saml
medlem Sami Savio saf
medlem Jani Toivola gröna
medlem Pilvi Torsti sd
medlem Raija Vahasalo saml

Utlåtande KuUU 17/2018 rd

ersättare Tiina Elovaara blå.

Sekreterare var

utskottsrad Kaj Laine.

Utlåtande KuUU 17/2018 rd Avvikande mening

AVVIKANDE MENING

Motivering

Statsrådets framtidsredogörelse ger en förhållandevis omfattande och mångsidig öppning av utmaningarna på lång och medellång sikt med den så kallade ändringen av arbetet. Sannfinländarnas utskottsgrupp välkomnar i synnerhet att redogörelsen beaktar betydelsen och vikten av den finländska industrin vid upprätthållandet av vårt välfärdssamhälle.

Vi ser det också som positivt att redogörelsen ger en heltäckande kartläggning av utmaningarna i samband med digitaliseringen. Även om den framskridna digitaliseringen kommer att göra slut på en del av finländarnas arbetstillfällen, måste vi ändå tänka på att robotiken inte heller i framtiden kan utföra alla arbetsprocesser.

Men sannfinländarnas utskottsgrupp kan inte instämma i alla delar av redogörelsen och i synnerhet inte i de punkter i kulturutskottets utlåtande som behandlar kulturell mångfald och formpluralism och följdverkningar av invandringen. Vi fäster oss i synnerhet vid de skrivningar i utlåtandet som betonar invandringens positiva effekter och det växande behovet av utländsk arbetskraft och där det anses att många problem företrädesvis beror på det finländska samhällets oförmåga att ta emot och integrera invandrare.

I avvikelse från utskottets majoritetsståndpunkt anser sannfinländarnas utskottsgrupp att vårt samhälle i hög grad har gjort allt som står att göra för att integrera invandrarna i Finland. Sannfinländarnas utskottsgrupp kan inte heller godkänna regeringens planer genom vilka det ska skapas omkörningsfiler för invandrare till studier eller direkt till arbetslivet. Vi menar att en sådan utveckling i förlängningen skulle skapa två arbetsmarknader i vårt land.

Vi vill också framöver bevara EU- och EES-ländernas behovsprövning för utländska arbetstagare på den finländska arbetsmarknaden. Vi anser att särskilt vid massarbetslöshet bör man i första hand gå in för att utbilda och sysselsätta finländska unga och arbetslösa. Om detta lyckas skulle det samtidigt minska risken för marginalisering och mängden unga som befinner sig utanför arbete och utbildning.

Sannfinländarnas utskottsgrupp konstaterar slutligen att finländarna också när ändringen av arbetslivet accelererar ska lita på sina egna styrkor. Till dem hör kompetens och hög nivå på utbildningen, ett välfungerande avtalssamhälle och en hög arbetsmoral. Genom att utnyttja sina styrkor kommer Finland också framgent att nå framgång trots att den internationella konkurrensen blir hårdare.

Avvikande mening

Vi föreslår

att framtidsutskottet beaktar det som sägs ovan.

Utlåtande KuUU 17/2018 rd
Avvikande mening

Helsingfors 18.01.2019

Ritva Elomaa saf
Sami Savio saf